

6.1 Euroopa Liidu kliima- ja energiaeesmärgid

E2015. aasta detsembris toimunud Pariisi kliimakonverentsil COP21 võtsid 195 riiki vastu ülemaailmse õiguslikult siduva kokkuleppe kliima soojenemise pidurdamiseks. Kokkuleppe, mis jõustus novembris 2016. aastal, põhieesmärgid on kliimamuutuste leevendamine ja heitkoguste vähendamine. Selle saavutamise viis on globaalse keskmise temperatuuri tõusu hoidmine tuntavalt alla 2 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse ajaga.

Valitsustevahelise kliimamuutuste rühma (IPCC) 2018. aasta eriaruandes, milles käsitletakse mõju, mis tuleneb üleilmsest soojenemisest 1,5 °C võrra üle tööstusajastueelse taseme ja sellega seotud üleilmseid kasvuhoonegaaside (KHG) heitkoguste muutuse suundumusi, kinnitatakse, et kliimamuutuste mõju suureneb kiiresti vastavalt sellele, kuidas tõuseb üleilmne keskmine temperatuur, ning märgitakse, et juba 2 °C tõusu korral avaldaksid kliimamuutused maailmas väga suurt mõju. Aruande kohaselt tuleb selleks, et olla õigel teel piiramaks temperatuuri tõusu 1,5 °C, saavutada CO₂-neutraalsus maailmas umbes 2050. aastaks ja kõigi muude kasvuhoonegaaside heite neutraalsus veidi hiljem käesoleval sajandil.

2019. aasta oli Euroopa kliimameetmete jaoks väga oluline. Euroopa Ülemkogu kiitis detsembris heaks otsuse muuta Euroopa Liit vastavalt Pariisi kokkuleppele 2050. aastaks kliimanetraalseks. Et tagada kliimanetraalsuse saavutamine 2050. aastaks, esitles komisjon Euroopa rohelist kokkulepet, mis on roheline ja õiglase ülemineku põhjalik valdkondadeülene tegevuskava. Põhimõtteliselt peaksid kõik ELi meetmed ja kogu poliitika toimima koos selle nimel, et ELil oleks võimalik saavutada edukas ja õiglase üleminek kestlikule tulevikule.

Esimene Euroopa kliimamäärus võeti vastu 2021. aasta suvel ja see sätestab õigusliku aluse Euroopa Liidu ambitsioonikatele eesmärkidele, et vähendada KHG netoheidet 2030. aastaks 1990. aastaga võrreldes vähemalt 55% ja saavutada kliimanetraalsus ehk tasakaalustada kasvuhoonegaaside heide ja sidumine 2050. aastaks. 14. juulil avaldas Euroopa Komisjon uue kliima- ja energiaalase

seadusandluse paketi „Eesmärk 55“ eelnõu, et saavutada EL 2030. aasta kliimaeesmärk. Euroopa Liidu pikaajaline energia- ja kliimapoliitika suunab liikmesriike vähendama oma kasvuhoonegaaside heidet ning suurendama taastuvenergia tootmist ja energiatõhusust. Kuna energiatootmine ja kasutamine kõigis majandussektorites põhjustab üle 75% ELi kasvuhoonegaaside heitest¹⁹, siis heite vähendamiseks on oluline liikuda taastuvate energiaallikate laialdasemale kasutusele.

Taastuvenergia kasutuselevõtu põhialused ja eesmärgid Euroopas on kehtestatud taastuvenergia direktiiviga ((EL) 2018/2001). Euroopa Liidu kehtiv eesmärk on saavutada taastuvenergia 32% osakaal aastaks 2030. Eesti riiklikus energia- ja kliimakavas on planeeritud 2030. aastaks jõuda 42% taastuvenergia osakaaluni energia summaarsest lõpptarbimisest ja 2022. aasta oktoobris jõustus uus eesmärk, et 2030. aastal toodetakse kogu Eestis tarbitav elekter taastuvatest energiaallikatest. Seoses taastuvelektri eesmärgi tõstmisega saajale protsendile tõusis ka kogu taastuvenergia tarbimise eesmärk 42 protsendilt 65 protsendile. 2020. aasta eesmärgiks oli 25%. Eesti taastuvenergia osakaal summaarsest lõpptarbimisest moodustas 2020. aastal üle 38% (enne statistikakaubanduse tehinguid).²⁰

Euroopa Liidu energiatõhususe üldise eesmärgi seab Euroopa Liidu energiatõhususe direktiiv. Energiatõhususe direktiivi (2012/27/EL, muudetud direktiiviga (EL) 2018/2002) eesmärk on energia tõhusam kasutus energiaahela kõikides etappides, alates energia tootmisest ja selle edastamisest kuni lõpptarbimiseni välja. Direktiiviga on seatud eesmärk vähendada Euroopa Liidu energiatarbimist 2030. aastaks vähemalt 32,5%. Eesti riiklik energia- ja kliimakava seab 2030.aasta soovituslikuks eesmärgiks hoida energia lõpptarbimine tasemel 32 TWh/a ja vähendada primaarenergia tarbimist kuni 14% võrreldes 2013. aasta tipuga ehk jõuda 2030. aastaks primaarenergia tarbimisega tasemele 60 TWh/a.

14. juulil 2021. aastal avaldas Euroopa Komisjon uue kliima- ja energiaalase seadusandluse paketi „Eesmärk 55“, et saavutada ELi 2030. aasta kliimaeesmärk teel kliimaneutraalsuseni. Selles sisaldus ka ettepanek taastuvenergia direktiivi ülevaatamiseks koos ambitsioonikamate eesmärkidega ja ettepanek energiatõhususe ülevaatamiseks. Energiaturu käsiraamatu koostamise ajal arutelud veel direktiivide uuendatud versiooni osas jätkuvad.

2022. aastal maikuus tutvustas Euroopa Komisjon REPowerEU kava, mille eesmärk on pakkuda lahendusi Venemaa sissetungist Ukrainasse põhjustatud probleemidele ja ülemaailmsel energiaturul tekkinud kriisile. Euroopa energiasüsteem on vaja kiiresti ümber kujundada kahel põhjusel: kaotada ELi sõltuvus Venemaa fossiilkütustest, mida kasutatakse majandusliku ja poliitilise relvana ning mis läheb Euroopa maksumaksjale maksma peaaegu 100 miljardit eurot aastas, ning võidelda kliimakriisiga. REPowerEU kava keskmes on taaste- ja vastupidavusraha, millest toetatakse piiriülese ja riikliku taristu ning energiaprojektide ja -reformide koordineeritud planeerimist ja rahastamist. Kuna energiasääst on kiireim ja odavam viis praeguse energiakriisiga toimetulekuks ja arvete vähendamiseks, tegi komisjon ettepaneku suurendada Euroopa roheline kokkuleppe paketi „Eesmärk 55“ siduvat energiatõhususe eesmärki 9%-lt 13%-le. Kuna taastuvenergia kiirem ja ulatuslikum kasutuselevõtt elektritootmises, tööstuses, hoonetes ja transpordis suurendab kiiremini energiasõltumatust, hoogustab rohepööret ja alandab aja jooksul hindu, tegi komisjon ettepaneku suurendada paketi „Eesmärk 55“ 2030. aasta taastuvenergia eesmärki 40%-lt 45%-le. Ambitsioonikam eesmärk on aluseks ka järgmistele algatustele:

- ELi päikeseenergia strateegia, mis aitab 2025. aastaks kahekordistada päikeseelektri tootmisvõimsust ja paigaldada 2030. aastaks 600 GW ulatuses lisavõimsust.
- Päikesekatuste algatus, millega kehtestatakse järkjärguline juriidiline kohustus paigaldada päikesepaneelid uutele üldkasutatavatele ja ärihoonetele ning uutele eluhoonetele.
- Soojuspumpade kasutuselevõtu kahekordistamine ning meetmed geotermilise ja päikese soojusenergia integreerimiseks kaug- ja kommunaalküttesüsteemidesse.
- Komisjoni soovitus, mis käsitleb suurtele taastuvenergiaprojektidele lubade andmise kiirendamist ja lihtsustamist ning taastuvenergia direktiivi muudatused, et nimetada taastuvenergia ülekaalukaks avalikuks huviks. Taastuvenergia eelisarenduspiirkonnad, mille peaksid määrama kindlaks liikmesriigid ning nägema ühtlasi ette kiiremad ja lihtsamad loamenetlused

väiksema keskkonnariskiga piirkondade jaoks. Et aidata liikmesriikidel eelisarenduspiirkondi kiiremini kindlaks teha, teeb komisjon energia, tööstuse ja taristuga seotud geograafiliste andmete jaoks loodud digitaalse kaardistamisvahendi abil kättesaadavaks keskkonnatundlikke alasid puudutavad andmekogumid

- Eesmärk toota 2030. aastaks ELis taastuvallikatest 10 miljonit tonni vesinikku ja importida 10 miljonit tonni, et asendada maagaas, kivisüsi ja nafta transpordisektoris ning tööstusharudes, mille CO₂-heidet on keerulisem vähendada. Vesinikuturu edendamiseks peavad kaasseadusandjad leppima kokku konkreetsetes sektorites püstitatud eesmärkide suurendamises. Komisjon avaldab ka kaks delegeeritud õigusakti taastuvallikatest toodetud vesiniku määratlemise ja tootmise kohta, et tootmine tooks realselt kaasa CO₂-heite netovähendamise. Vesinikuprojektide kiiremaks rakendamiseks eraldatakse teadusuuringuteks täiendavalt 200 miljonit eurot ning komisjon võtab kohustuse viia suveks lõpule esimeste üleeuroopalist huvi pakkuvate projektide hindamise.
- Biometaani tegevuskavas nähakse ette vahendid (sh uus biometaani tootjate liit) ja rahalised stiimulid, et suurendada tootmist 2030. aastaks 35 miljardi kuupmeetriini, sealhulgas ühise põllumajanduspoliitika abil.

¹⁹ Euroopa roheline kokkulepe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0...>

²⁰ <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/taastuenergia/taastuenergia>